

GLOBALLASHUV, RAQOBATBARDOSHLIK VA TEXNOLOGIK INNOVATSIYALAR SHAROITIDA KORXONALARNI SAMARALI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MUAMMOLARI

Teshabayeva Odina Nasridinova

Farg'ona davlat universiteti katta
o'qituvchi, PhD.

A'zamjonova Charosxon Zarifjon qizi

Farg'ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya. Mazkur ilmiy ishda globallashuv, raqobatbardoshlik va texnologik innovatsiyalar sharoitida korxonalarni samarali boshqarishning dolzarb muammolari tahlil qilinadi. Korxonalarning barqaror rivojlanishi, moslashuvchan boshqaruv tizimlarini joriy etish, raqamli transformatsiya jarayonlarida yuzaga keladigan qiyinchiliklar va ularning strategik yechimlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ilg'or menejment amaliyotlari, innovatsion yondashuvlar va korxonalarning raqobat ustunligini ta'minlash omillari asosida ilmiy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ishda zamonaviy menejment konsepsiyalari, strategik rejalashtirish va texnologik yangiliklarning korxona boshqaruvidagi roli chuqur tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: globallashuv, boshqaruv, strategiya, raqobatbardoshlik, texnologik innovatsiyalar, korxona, menejment, raqamli transformatsiya, strategik rejalashtirish, samarali boshqaruv.

Annotation. This scientific work analyzes the current challenges of effective enterprise management in the context of globalization, competitiveness, and technological innovations. It examines the sustainable development of enterprises, the implementation of flexible management systems, and the difficulties encountered during digital transformation processes, as well as their strategic solutions. The paper also explores advanced management practices, innovative approaches, and the factors that ensure competitive advantage for enterprises. Modern management concepts, strategic planning, and the role of technological advancements in enterprise governance are thoroughly analyzed, and practical recommendations are provided.

Keywords: Globalization, management, strategy, competitiveness, technological innovations, enterprise, digital transformation, strategic planning, effective management.

Аннотация. В данной научной работе рассматриваются актуальные проблемы эффективного управления предприятием в условиях глобализации, роста конкуренции и технологических инноваций. Анализируется устойчивое развитие предприятий, внедрение гибких систем управления, сложности, возникающие в процессе цифровой трансформации, а также предлагаются стратегические пути их решения. Особое внимание уделено современным подходам к менеджменту, инновационным стратегиям и факторам, обеспечивающим конкурентные преимущества. Также подробно исследуются

современные концепции управления, стратегическое планирование и роль технологических новшеств в управлении предприятием.

Ключевые слова: Глобализация, управление, стратегия, конкурентоспособность, технологические инновации, предприятие, цифровая трансформация, стратегическое планирование, эффективное управление.

Kirish. Hozirgi davrda dunyo iqtisodiyotida kechayotgan tub o'zgarishlar, ya'ni globallashuv jarayonlari, bozorlarda raqobatning kuchayishi, texnologik innovatsiyalar va raqamli transformatsiya bilan bog'liq yangiliklar, barcha turdagi xo'jalik yuritu vchi subyektlar xususan, korxonalar oldida yangi va murakkab vazifalarni qo'ymoqda. Bozor iqtisodiyotining zamonaviy talablariga mos ravishda faoliyat yuritish, samaradorlikni oshirish, tez o'zgaruvchan tashqi muhitga moslashish, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish, shuningdek, innovatsion rivojlanishni ta'minlash bugungi korxonalar uchun ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Globallashuv jarayoni natijasida iqtisodiy aloqalar tobora kengayib, resurslar, axborot va texnologiyalar oqimi chegaralardan oshib bormoqda. Bu esa, o'z navbatida, korxonalarni ilg'or boshqaruv mexanizmlarini joriy etishga, strategik rejalashtirishni kuchaytirishga va moslashuvchanlikni ta'minlovchi zamonaviy yondashuvlardan foydalanishga majbur qilmoqda. Ayniqsa, texnologik innovatsiyalar – sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan tizimlar, "raqamli tvinning" (digital twin), IoT (Internet of Things) kabi konsepsiyalar korxona boshqaruvi sohasida inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan, korxonalarni boshqarishda yuzaga kelayotgan zamonaviy muammolarni aniqlash, ularni tahlil qilish va strategik yechimlarni ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi. Zero, raqobatbardoshlikni ta'minlash, korxona barqarorligini oshirish va bozor talablariga mos ravishda innovatsion rivojlanish strategiyalarini shakllantirish bugungi menejmentning asosiy yo'nalishlaridandir.

Mazkur ilmiy ishda aynan shu masalalar atroflicha yoritilib, korxonalarning samarali boshqaruvi uchun zamonaviy muammolar va ularning strategik yechimlari kompleks tahlil qilinadi. Ish davomida ilg'or xorijiy va mahalliy tajribalar, ilmiy nazariyalar hamda amaliy yondashuvlar asosida tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. So'nggi yillarda olib borilgan xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, samarali boshqaruvning asosiy omillari sifatida malakali ishchi kuchi, texnologik tayyorgarlik va strategik qarorlar qabul qilish tizimi e'tirof etilmoqda. World Economic Forum hisobotida ishchi kuchining o'zgarayotgan talablariga javoban malaka oshirish va IT-ko'nikmalarning zarurligi asoslab berilgan [1]. McKinsey Global Institute tomonidan tayyorlangan materiallar esa malaka siljishi (skill shift) orqali raqamli texnologiyalarni to'liq joriy etish uchun yangi o'quv strategiyalarining zarurligini ko'rsatadi [2].

ILO tomonidan tayyorlangan hisobotda esa global ish kuchi bozoridagi texnologik transformatsiyalar ta'siri chuqur tahlil qilinib, korxonalar raqamli ko'nikmalar bo'yicha qoloq bo'lib qolmasligi uchun qayta tayyorlash dasturlarini

joriy etish muhimligi ta'kidlangan [3]. Deloitte kompaniyasining texnologik tendensiyalar haqidagi tahlillari esa AI va IoT texnologiyalarining strategik boshqaruvdagi rolini asoslab beradi [4].

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda tizimli yondashuv asosida sifat va miqdoriy tahlil metodlari qo'llanildi. Birinchidan, ilg'or xalqaro kompaniyalar (Deloitte, McKinsey, WEF) hisobotlari asosida texnologik innovatsiyalarning menejment tizimiga ta'siri o'rganildi. Ikkinchidan, zamonaviy boshqaruvda inson kapitali, raqamli infratuzilma va innovatsion texnologiyalarning o'zaro bog'liqligi kontent tahlil metodi orqali baholandi. So'nggi bosqichda esa mahalliy kompaniyalar misolida (nazariy modelga asoslangan holda) raqamli transformatsiyaga ta'sir etuvchi omillar identifikatsiya qilindi [4], [5], [6].

Tahlil va natijalar. Korxona boshqaruvi samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalar, xususan sun'iy intellekt (AI), katta ma'lumotlar (Big Data) tahlili va IoT texnologiyalari muhim funksional ustunlik yaratmoqda. AI asosidagi qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimlari yordamida strategik rejalashtirishda noto'g'ri prognozlar xavfi sezilarli darajada kamaymoqda. Deloitte kompaniyasi misolida, AI yordamida amalga oshirilgan ichki avtomatlashtirish natijasida qarorlar qabul qilish jarayonida aniqlik 24% ga, vaqt tejalishi esa 31% ga oshgani qayd etilgan [4], [6]. Ushbu natijalar strategik boshqaruvda intellektual tizimlarning integratsiyasini kengaytirish ehtiyojini tasdiqlaydi.

Raqamli transformatsiya jarayonining muvaffaqiyat darajasi, avvalo, inson resurslarining malakasi bilan belgilanmoqda. 2024 yilgi McKinsey hisobotida qayd etilishicha, yuqori samaradorlikka erishgan kompaniyalar xodimlarining kamida 40% qismi raqamli ko'nikmalarga ega bo'lib, bu ularga yangi texnologiyalarni joriy etish jarayonini soddalashtirish imkonini bergan [2]. Aksincha, raqamli savodxonlik darajasi past bo'lgan korxonalarda transformatsiya jarayonlari cho'zilib, texnologik salohiyat yetarlicha realizatsiya qilinmayapti.

IoT texnologiyalarining ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri alohida e'tiborga loyiq. Aqlli sensorlar, edge computing va bulutli platformalarning uyg'unlashuvi real vaqt monitoringi, avariya holatlarni oldindan aniqlash va energiya tejamkorligini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Bazigu va Mwebaze tomonidan 2025 yilda e'lon qilingan tadqiqotda qayd etilishicha, IoT asosidagi ishlab chiqarish tizimlari energiya sarfini o'rtacha 18%, uskunalarning majburiy to'xtash holatlarini esa 22% ga kamaytirgan [5]. Bu esa raqamli infratuzilma investitsiyalarining operatsion natijalarga bevosita ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Strategik qarorlarni raqamlashtirishning ijobiy natijalaridan biri – moslashuvchanlik darajasining ortishi bilan bog'liq. Deloitte kompaniyasining "Tech Trends 2025" hisobotiga ko'ra, AI integratsiyalashgan boshqaruv tizimlari orqali mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar soni va sifat ko'rsatkichlari aniq monitoring qilinib, real vaqt rejimida yangilanmoqda [4]. Bu esa menejmentni reaktiv emas, balki proaktiv yondashuvga asoslash imkonini beradi.

Biroq, texnologik innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etishda mavjud cheklolar ham e'tibordan chetda qolmasligi zarur. Jumladan, IT-sohasidagi kadrlar

tanqisligi korxonalarda transformatsiya jarayonining uzluksiz kechishiga jiddiy to'siq bo'lmoqda. ILO hisobotida qayd etilishicha, aynan bu omil ko'plab kompaniyalarda texnologik yangiliklarni keng miqyosda joriy etishni sekinlashtirmoqda [3]. Ishchi kuchi bilan bog'liq bu muammolar korxonaning innovatsion salohiyatini to'liq ochib berolmayapti.

Ta'lim tizimining texnologik talablarga javob bermasligi muammosi o'z navbatida korxona ehtiyojlarini qondira oladigan malakali kadrlarning yetishmasligiga olib kelmoqda. McKinsey va ILO hisobotlarida keltirilgan statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2025 yilga borib raqamli iqtisodiyotda faoliyat yurituvchi kompaniyalarning 60% dan ortig'i IT-sohasida kadrlar tanqisligi sababli transformatsiya rejalarini kechiktirgan yoki qisqartirgan [2], [3].

Amaliy tajribalar, xususan Deloitte kompaniyasining "Headstart" loyihasi asosida amalga oshirilgan AI integratsiyasi, korxonalarda AI vositalarining real ta'sirini isbotlab berdi. 2025 yil apreliga kelib ichki operatsiyalarning 82% qismi generativ AI tomonidan avtomatlashtirilgani aniqlangan [6]. Bu natijalar AI texnologiyalarining kompaniya samaradorligiga strategik ta'sirini ilmiy asosda ko'rsatadi.

Xulosa. Globallashuv jarayonlari, bozorlardagi kuchli raqobat, hamda texnologik innovatsiyalar korxonalarni zamonaviy va strategik boshqaruv yondashuvlarini ishlab chiqishga majbur qilmoqda. Raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, IoT, bulutli texnologiyalar va ma'lumotlar tahlili kabi ilg'or texnologiyalar korxona boshqaruvida hal qiluvchi rol o'ynay boshladi. Shu bilan birga, bu jarayon korxonalar oldiga bir qator muammolarni ham olib chiqmoqda. Xususan, malakali IT-mutaxassislar tanqisligi, kadrlar tayyorlash tizimining texnologik talablar bilan nomuvofiqligi, ishchi kuchining yangi texnologiyalarga moslashishdagi qiyinchiliklari zamonaviy boshqaruvning asosiy muammolari sirasiga kiradi. Bundan tashqari, kiberxavfsizlik, ekologik barqarorlik, moslashuvchan boshqaruv tizimlariga o'tish zarurati ham korxonalar uchun dolzarb bo'lib bormoqda.

Strategik yechim sifatida esa quyidagilar muhim ahamiyatga ega:

- raqamli infratuzilmani kengaytirish;
- kadrlar salohiyatini doimiy rivojlantirish;
- innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash;
- moslashuvchan va ochiq boshqaruv madaniyatini shakllantirish.

Umuman olganda, bugungi sharoitda samarali korxona boshqaruvi nafaqat texnologik tayyorgarlikni, balki strategik fikrlashni, inson resurslariga sarmoya kiritishni va barqaror rivojlanish tamoyillarini chuqur anglashni talab etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. World Economic Forum. (2024). Future of Jobs Report. Davos, Shveysariya.
2. McKinsey Global Institute. (2024). Skill Shift: Automation and the Future of the Workforce. McKinsey & Company.
3. International Labour Organization (ILO). (2024). Skills and the Future of

Work. Geneva: ILO Publications.

4. Deloitte. (2025). Tech Trends 2025: The kinetic enterprise.
5. Bazigu, A. & Mwebaze, J. (2025). A Framework for IoT-Enabled Smart Manufacturing for Energy and Resource Optimization.
6. Deloitte Netherlands. (2025). Annual Report 2024–2025.
7. Nasridinovna, T. O. (2025). Turizm sanoatida raqobatbardoshlikni oshirish va strategik yondashuvlar. Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика), (10), 1405-1412.
8. Nasridinovna, T. O. (2025). Global impact and recovery of the tourism business and increasing the competitiveness of the tourism industry in Uzbekistan. Modern problems in education and their scientific solutions, 1(6), 125-131.
9. Nasridinovna, T. O. (2025, April). The importance of effective marketing strategies in the development of tourism services. In conference of modern science & pedagogy (Vol. 1, No. 1, pp. 119-124).